

CIS DE STRANDJUTTER

VL

DE ZOETE GEUR VAN AMANDELEN...

In de collectieruimte van het Museum voor Natuurwetenschappen hing een zware en zoete amandelgeur. De schuldige: een vormeloos voorwerp, binnengebracht door een visser die het had opgevisst in de Ierse Zee. Hij had zo iets nog nooit eerder in zijn netten aangetroffen en wou weten wat het was. Dit, afgezien van de geur, ietwat saaie, natuurlijk aandoende voorwerp voelde droog, papierachtig aan en had een centrale holte. En de geur, eerst nog aangenaam, maakte je na enige tijd toch behoorlijk misselijk. De vondst kon niet snel genoeg terug in zijn hermetische doos verdwijnen...

HET RAADSEL VAN EEN VERMOED STUK "POTVISSENKOTS"

Een spons, een zacht koraal, wat kon het zijn, verdroogd, verteerd, verveerd....? Een rondvraag bij collega's leverde niets op. Met zijn afgeronde vormen en plooiën misschien iets dat in een darm verbleven had? Die overweging, samen met de aromatische geur, deed ons denken aan ambergris. Deze zogenaamde potvisamber is niet te verwarren met echte amber, dat fossiel boomhars is. Ambergris is een

vaste, wasachtige substantie met een ondefinieerbare sombere kleur. Het wordt uit onverteerbare voedselresten geproduceerd in het spijsverteringsstelsel van potvissen. De kans om het op te vissen bij ons is dan ook klein. Een eerste test om na te gaan of het om ambergris gaat, is er met een gloeiende speld in prikken. De substantie bleek inderdaad ontvlambaar, maar niet meteen hevig te branden (gelukkig). Een tweede test speurt naar resten van de prooi van de potvis, de kaken van inktvissen. De beelden onder de scanner bij een bevriende radioloog leverden niets op, de twijfel bleef bestaan maar het voorwerp verdween in de collecties van het museum toch als ambergris.

TOCH GEEN AMBERGRIS?

Jaren later - ik herkende het voorwerp op de mij toegestuurde foto meteen - brachten enkele buurtbewoners meerdere vrijwel identieke voorwerpen binnen bij het VLIZ: precies dezelfde vorm met centrale holte, dezelfde penetrante amandelgeur. Een nieuwe zoektocht kon beginnen en hield velen in de ban. Meerdere specialisten lieten er hun licht over schijnen. Allerlei suggesties werden geopperd: ambergris, een hars, de resten van Romeinse zoutwinning, een industriële grondstof,.... Niets bleek echt te kloppen.

■ Toen deze circa 20 cm hoge voorwerpen door buurtbewoners werden binnengebracht, werd aanvankelijk gedacht aan potvisenkots of ambergris. Niemand vermoedde toen de werkelijke aard van deze zeevondsten (FK)

Navraag bij de vinders in kwestie leerde dat ze waren aangetroffen op de Hendrik Baelskaai in de Oostendse vissershaven, na vermoedelijk te zijn opgevisst door vissers. Sommige van de minstens 10 exemplaren, allemaal met ongeveer dezelfde vorm, formaat en geur, bevatten binnenin nog een soort pastille. Dat het hier niet om iets natuurlijks ging, zoveel was nu wel zeker. En daarmee werd ook ambergris - vanwege de hoge prijs, jammer voor de vinders - van het lijstje geschrapt...

WAT WAS HET DAN WEL?

Googelend op amandelgeur kwam ik al gauw terecht bij chemische stoffen als aromatische benzeenverbindingen, maar ook cyaankali of blauwzuurverbindingen... en vervolgens bij springstoffen. Niet zo onschuldig dus. Ook de naam Nobel dook op. De man experimenteerde kennelijk nogal wat met springstoffen en één van zijn preparaten 'NOBEL 88' bleek een karakteristieke geur van zoete amandelen te bezitten.

Intussen bevestigde een apotheker met een sterke interesse in aromatische stoffen dat de geur afkomstig moest zijn van nitrotollueen. Finaal nam de zaak een definitieve wending toen een militair, gespecialiseerd in springstoffen, het herkende als een vermoedelijke, oude kneedbom uit WO II...

BLIJFT DE VRAAG: HOE KOMT DIT ZOOTJE IN ZEE TERECHT?

Aangroei van wel 30 soorten dieren (kokerwormen, schelpdieren, mosdiertjes, krabbetjes, poliepen) op en in de "bommen", wees op een herkomst uit het oostelijke Kanaal of de Ierse Zee. En verdere analyse in het gespecialiseerde laboratorium van de Koninklijke Militaire School bevestigde dat het grootste deel van de substantie uit nitrocellulose (schietkatoen) bestond en ook TNT bevatte. Gelukkig voor de nieuwsgierige onderzoekers - mezelf inclusief - was dit ontplofbare goedje minder gevaarlijk dan het klinkt. Enkel bij hoge druk of temperatuur of met een ontsteker erbij (die nu ontbrak) was er reëel gevaar.

Destijds dacht men er vanaf te zijn door die rommel in zee te gooien. Niet dus. Kennelijk duiken ze nog her en der op in netten van vissers, naast afval en andere rotzooi.

FK